

HEDI ROSMA: *Seoses 2012. aasta saabumisega räägitakse palju maailma muutumisest. Kuidas teie neid muutusi tajute?*

AINO PERVIK: Teravalt tajun. Ma olen sündinud 1932. aastal, eelmisel sajandil, ja kooli läksin ma veel eelmise Eesti Vabariigi ajal, 1939. aastal. Minu silmade all on kogu maailm ääretult palju muutunud. Ka Eesti Vabariik on hoopis teine. Inimest märgatakse teisiti, temast räägitakse teisiti, teda hinnatakse teisiti.

Jälgin kõike seda huviga, vahel imestan.

H. R.: *Te olete üles kasvatanud mitu põlvkonda eestlasi.*

A. P.: Kui me põlvkonna pikkuseks loeme umbes kümme aastat, mis lugemisealiste laste puhul on vägagi arvestatav aeg, siis muidugi.

Minu esimene lasteraamat ilmus 1961. aastal, sealtpeale on mu esimesed lugejad jõudnud juba ise lapsevanemateks saada. Ja raamatuidki on pidevalt juurde tulnud: nüüd kohe ilmub kuuekümnes, lisaks veel kordustrukid ja tõlked. Siin tuleb muidugi silmas pidada, et suur hulk neist raamatutest on väga väikese mahuga. Näiteks „Paula elu” sarjas on seitseteist iseseisvat raamatut, kõik alla poogna. Mul ei ole mahukaid teoseid.

H. R.: *On lapsed nende aastate jooksul palju muutunud?*

A. P.: Lapsed muutuvad sedamööda, nagu muutub maailm. Minu lapse-lapsed on kõik väga suured arvutihuvilised. Isegi kõige väiksem, kes on alles kahe ja poole aastane, asub kohe tegutsema, kui pääseb mõne perekonnaliikme arvuti ligi. Küllap oleksime ka minu lapsepõlve aegu arvutite vastu suurt huvi tundnud, aga siis neid lihtsalt ei olnud.

H. R.: *Kui palju on teie lasteraamatutes teie enda lapsepõlve, teid lapsena?*

A. P.: Eriti mitte. Oma raamatud olen kirjutanud ju kõik pärast sõda, täiesti teistsuguse elu taustal. Kui üritasin kirjutada sellesse aega sündinud lastele, siis mu enda lapsepõlvkogemus väga kaasa ei mänginud. Ega ei saanudki, minu kogetud lapseelu ei olnud toona see päris „õige”.

Aga lapsepõlvest on kaasas tohtu raamatuarmastus, olen kogu aeg olnud suur lugeja. Siiaamaani. Sõja ajal mingit muud meelelahutust ei olnudki. Ma olin ainuke laps peres ja lugesin tõesti kohutavalt palju. Sel ajal raamatuid eriti ei ilmunud, aga õnneks oli meie kooliraamatukogu esimese nõukogude aasta üle elanud. Paljudel raamatukogudel see ei õnnestunud — neist nopiti raamatuid välja ja saadeti hävitamisele. Suuremalt osalt vist küll pärast sõda.

Oma kooliraamatukogu lugesin ma ikka mitu ja mitu korda läbi. Aga palju ka täiskasvanutele kirjutatud raamatuid. Mu ema oli usin lugeja kohalikus Haridusseltsi raamatukogus. Tema kõrvalt lugesin minagi Tolstoid ja Dostojevskit, Galsworthyt ja Hamsunit. Mäletan, et Aadu Hindi „Vatku tõbilas” oli mu meelest ääretult hirmus. Seda ma pole teist korda enam kätte võtnud.

Nii et midagi ma nendest raamatutest leidsin. Nüüd, möödunud kuul,

võtsin uuesti ette Anatole France'i „Kuningatar Hanejala praeköögi”, mis tundus ääretult ligitõmbav, kui olin umbes kümneaastane. Sellel raamatul on ju imeline pealkiri. Nüüd mõtlen, et mida ma seal küll lugeda võisin! Aga lugesin. Siiani on meeles kujutluspilt salamandritest praeköögi kolde lõõmavas tules.

Olgu öeldud, et mina olin perekonnas see, kes raamatukogus käis ja raamatuid koju tõi. Vanemad olid head perekonnatuttavad mu emakeeleõpetajaga, kes oli ühtlasi ka raamatukoguhoidja, Haridusseltsi raamatukogu paikneski koolimajas. Näpunäited raamatute kohta, mida ema tahaks lugeda, käisid nähtavasti nende vahel üle minu pea. Isa jaoks tõin geograafia-alast kirjandust, meeles on sari „Maailma maad ja rahvad”.

Aga ma sain ka ise juurde valida.

Raamatukogus oli eestiaegeid ajakirju, aastakäikude kaupa kokku köidetud. „Eesti Teater” oli üks neid, mida ma väga armastasin ja korduvalt koju tõin. Seal oli rohkelt pilte mitmesugustest lavastustest, need mõjusid kujutlusvõimele väga innustavalt. Lugesin arvustusi ja etenduste tutvustusi. Mäletan mingit Kaitseliidu ajakirja. Seltskonnaajakirja „Nädal pildis”. Naisteajakirjad „Maret”, „Kõigile”, „Eesti Naine”, „Taluperenaine” olid asjalikud ja sisaldasid ka ilukirjandust. Meeles on Bernhard Kellermannni „Sinine lint”, romaan, mis räägib „Titanicu”-taolise suure auriku hukkumisest. See ilmus „Maretis” järjejutuna üsna kohe pärast selle avaldamist Saksamaal, nagu olen hiljem kindlaks teinud. Lugesin seda korduvalt. „Maret” oli emal tellitud.

Lugesin kõike, mis neis ajakirjades leidis, toidureseptide ja reklaamideni välja. Ajakirjade kaudu on mul natuke laiem pilt esimesest Eesti Vabariigist, kui oleks puhtisiklike lapsemälestuste põhjal võimalik.

Mu jäägitu lemmik oli muidugi „Laste Rõõm”, mille kokkuköidetud aastakäigud olid koolirahvatukogus ribadeks loetud.

H. R.: *Kas mäletate, millal tekkis soov ise midagi kirja panna?*

A. P.: Lausa hetke ei mäleta, aga mäletan, et see soov oli mul olemas küll juba päris väiksena. Me andsime sõbrannaga isegi oma ajakirju välja, nagu lapsed ikka teevad. Minu lapsed ja lapselapsed ka.

H. R.: *Kas peamiselt just lastekirjandusele keskendumine oli teie teadlik valik või läks kõik kuidagi loomulikult?*

A. P.: Osalt ehk oligi teadlik valik, kuid mõneti see ka läks nii. Kui ma ülikooli 1955. aastal lõpetasin, siis toimus teaduskonna autoriteetse komisjoni ees vastavalt sinna saabunud nõudmistele lõpetajate määramine kohtadele. Mina sain määramise Eesti Riiklikku Kirjastusse, seal sattusin lastekirjanduse toimetusse, nii et mul tekkis kohe kontakt lastekirjandusega. Lisaks olid mul lapsepõlvest peale lasteraamatutest äärmiselt head mälestused. Nii et esimese raamatu, mis ma kirjutasin, kirjutasingi lastele. Hiljem kirjutasin veel ühe noorteraamatu. Olen ka täiskasvanutele kirjutanud, romaane, novelle, luuletusi. Lasteraamatud õnnestuvad paremini. Mulle meeldib lastele kirjutada.

H. R.: *Aga „Matlena teekond”? See on ju väga hästi õnnestunud. Ja see võeti ka väga hästi vastu.*

A. P.: Sellel raamatul oli, jah, õnnelik saatus. Huvitaval kombel olen ma rohkem positiivset tagasisidet saanud noorte meeste käest. Teie olete tegelikult teine noor naisterahvas, kes ütleb, et Matlena-raamat talle meeldis.

Emä rääkis mulle seda vanavanaema lugu, kui olin veel päris noor plika. Raamatus olen selle rohkem ettekujutuse pinnalt kirja pannud, aga lugu ise on tegelikult toimunud. Olen kogu elu sellest kirjutada tahtnud, aga õieti käima see ei läinud. Alles nüüd võttis Matlena lugu ilmet. Panin oma vanavanaemale raamatus ka teise nime. Päriselt oli ta Maarja. Maarja on Eestimaal liiga sümboolne nimi.

H. R.: *Matlena on väga ilus nimi.*

A. P.: Mulle ka meeldib. See on vana Virumaa nimi, rõhk esimesel silbil.

H. R.: *Kas te olete mõelnud veel midagi täiskasvanutele kirjutada?*

A. P.: Selle poolaasta sees ilmub mul veel üks väike raamat täiskasvanutele. See raamat sisaldab mõttekillukesi, pealkiri on „Proua O imekspanemised”. Ümbritsev elu, inimeste hoiakud, väljaütlemised ja kõik see, milised soovitakse olla ja näida — kogu maailm on minu elu ajal mitmeid kordi teiseks saanud. See, et ma seal sees ikka veel liigun ja tegutsen, mind imestama panebki.

H. R.: *Kas vahe tõmbamine lasteraamatute ja täiskasvanute raamatute vahele on üldse õigustatud?*

A. P.: Ikka on. Lasteraamat peab olema lihtsalt ja kergelt arusaadav, keel peab olema väga selge. Lihtsus ajab vahel mõne täiskasvanu närvi, sedagi on minu kriitikutega juhtunud. Ometi peab laps ju vist ikka enam-vähem aru saama, millest jutt käib. Täiskasvanute raamatutega on paraku ka nii, et alati kõik lugejad ei mõistagi, mis täpselt kirjas on, milleks ja kuidas kirjapandu on mõeldud.

Ja muidugi tahavad lapsed lugeda laste elust ja mõtetest, mis täiskasvanule lastepärasest esituses ju nii väga huvi ei paku — arenemisastmed erinevad.

H. R.: *Kui oluline on teie jaoks lastekirjanduse kasvatuslik pool? Kas lastekirjanik peaks mingil määral olema ka moralist ja õpetaja?*

A. P.: Ei pea tingimata olema, aga kui see tal kenasti välja tuleb, siis miks mitte. On üks äärmiselt õpetlik ja moralistlik raamat, mis on lastele aegade jooksul vägagi meeldinud — Heinrich Hoffmanni „Struwwelpeter”, ilmunud üle-eelmise sajandi keskel või teisel poolel. Lausa skemaatiliselt alasti õpetlike lugudega ja neid väga otsekoheselt illustreerivate karmide piltidega väga moralistlik teos. Eesti keeles on ta ilmunud vist „Kolumatsi” nime all.

See raamat on näide moralistlikust lastekirjandusest, mis on vägagi lahe. Must huumor.

Aga üks lasteraamatute põhisuundumus peaks olema ikka selle poole, mida me tahaksime, et noor inimene võtaks oma hoiakuks. Kindlasti ei peaks lasteraamatutes kutsuma lapsi üles jääma eluks ajaks lasteks ja üldse mitte kunagi täiskasvanuks saama, mis minu silmis on Pipi Pikksuka väike möödalaskmine. Paraku me näeme elus enda ümber liiga palju infantiilseid inimesi, kes on õudsemalt lapsikud, kuni nad ükskord on infantiilsed raugad.

H. R.: *Mida tähendab täiskasvanuks saamine?*

A. P.: Täiskasvanu on inimene, kes suudab ja tahab vastutada oma tegude eest ja oskab näha oma tegude tähendust ja tagajärgi. Selle mõistmise pinnalt teeb ka oma otsused.

H. R.: *Kas te „Harry Potterit” olete lugenud?*

A. P.: Olen. Väga rikkaliku fantaasiaga kirjutatud sari! Rowling ilmselt tunneb hästi germaani ja keldi mütoloogiat ja oskab sealt tuletada vajalikku. Kui hakkas kuulda olema, et Rowling on sõlminud lepingu seitsme raamatu peale, siis mõtlesin, et ta on võtnud endale ikka pööraselt raske ülesande. Viimastes köidetes ehk ongi läinud natuke kordamiseks ja neis on küllalt palju ka igavat heietust. Aga ikkagi väga kõitev sari. Völumaailm on põnev. Ma arvan, et lapsepõlves oleksid need raamatud mulle kohutavalt meeldinud. Praegu lugesin neid täiskasvanu pilguga, aga huvitav oli ometi. „Sõrmuste Isand” meeldib mulle siiski tunduvalt rohkem.

H. R.: *Missugused on teie nõudmised ühele heale lasteraamatule?*

A. P.: Kõigepealt peaks hea lasteraamat olema kirjutatud heas keeles. Keel peaks olema lapsele arusaadav, aga peaks sisaldama ka uusi sõnu ja mõisteid. Panengi aeg-ajalt teksti sisse sõnu või mõisteid, mis on kindlasti võõrad, ja järgmises lauses üritan siis neid ka ära seletada.

See, kust inimene keelt õpib, peakski olema ilukirjandus, iseäranis nüüd, kus pered ei ela enam oma elu põhiliselt ühisel pinnal koos. Vanasti elas kolm põlve ühe katuse all, ühes majapidamises, ühes külas, ja lapsed õppisid keelt nii vanematelt, vanavanematelt kui ka naabritelt. Praegu seda ei ole. Nii et kirjandusel on väga suur osa juba emakeele õppimisel. Ja ka kujutlusvõime arendamisel — et laps oskaks sõnast ja lausest moodustada kujutluspilti, ilma et see oleks talle värviliselt ette maalitud. Abstraktne mõtlemine ja kujutlusvõime on tänapäeval väga olulised ja tulevikus ehk veelgi olulisemad. Kui need puuduvad, siis ei suuda inimene hinnata ohtusid, näha võimalusi, aimata tulevikku. Võtab kuskilt mingi pakutava malli ja tegutseb selle järgi, kuigi talle see võib-olla üldse ei sobigi. Inimesed on ju erinevad. Mõned sobivad omasse aega paremini, mõned halvemini. Üldised hoiakud juhivad tihti vastutuvõimetusse infantiilsusse, nii et kui ühiskonnas miskit muutub, on kuri karjas. Minu eluajal on olnud palju muutusi.

Lasteraamat peaks olema kindlasti huvitav ja põnev, et laps tahaks seda üldse lugeda. Meie omal ajal lugesime ka pikaldasemaid ja igavamaid tekste. Tänapäeva laps tahab kiiremini edasi liikuda. Nii et jutustuse tempo ei tohiks olla liiga aeglane. Paljud lapsed ei oska hästi lugeda — kes loeb aeglaselt, kes pooleldi veerides. Ja kui tekst on veel ka pikaldane, ei tekigi peas üldse lugu, mida laps jälgida tahaks. Või ülepea suudaks.

Lasteraamat ei tohiks tekitada hirmu elu ees. Et kui seal isegi kirjutatakse raskematest elunähtustest, peaks olema kuskil mingi tugev positiivne laeng sees. Lasteraamatus peaks kindlasti olema huumorit, peaks olema õnnelik lõpp. Ja ma pooldan kindlasti hubase meeleoluga raamatuid. Lasteraamatus pole mõtet teha kriitikat sotsiaalsete olude kohta.

Lasteraamatul peaks olema lugu. See on ka üks põhjus, miks ma hakka-

sin kirjutama lasteraamatuid. Teataval perioodil hakati meil siin lugudele pahasti vaatama, narratiiv oli just nagu madal ja põlastusväärne. Nüüd hakkavad lood jälle tagasi tulema. Aga lasteraamatus on alati lugu olnud. Loo kihtide vahel võib mõndagi üllatavat peidus olla. Ka lasteraamatus.

H. R.: *Olete öelnud, et lugemist võiks alustada muinasjuttudest.*

A. P.: Päris alustuseks sobivad hästi kerged lihtsad lastevärsid, mida näiteks ema ette loeb. Ellen Niidul on selliseid luuletusi, samuti Eno Raua. Aga ju ka rahvaluules. Oluline on rütm ja sõna kõla. Väike laps ei saa sõnadest veel ehk arugi, aga rütmiline kõne meeldib talle väga.

H. R.: *Kuidas teile tundub, kas see on õige, mis praegu räägitakse, et tänapäeva lapsed loevad vähem?*

A. P.: Minu ajal ei lugenud ka kaugeltki mitte kõik lapsed.

H. R.: *Seda te ei tunne, et peate arvutitega võistlema?*

A. P.: Ei tunne. Kirjutan ju arvutiga, mis on minu kirjutamisstiili jaoks äärmiselt meeldiv, sest teen palju parandusi. Esimese raamatu kirjutasin pliiatsiga. Kirjutusmasinat mul endal veel ei olnud, seega läks käsikiri masinakirjutaja kätte. Hiljem, kui sain kirjutusmasina, jätkasin ikka pliiatsiga kirjutamist. Lõin masinaga ümber, tegin taas palju parandusi. Nõnda oma kolm-neli vooru. Arvutiga seda muret ju ei ole. Vahel teen esialgsest variantist koopia ja siis hakkab seda töötlemata, aga tavaliselt ma esialgse juurde tagasi ei pöördu. Parandan ja viimistlen väga palju.

H. R.: *Nii et teie esimene mustand erineb valmis käsikirjast väga palju?*

A. P.: Enamasti keeleliselt. Keelelise viimistluse järg meeldib mulle väga.

H. R.: *Kuidas te alustate uue raamatu kirjutamist? On teil kohe alguses olemas täiesti konkreetne idee?*

A. P.: Kuidas kunagi. Tavaliselt on mingi alustav seik või mõni karakter. „Arabella”-raamat algas mõttest, et milline võiks olla lapse ja isa vahekord, kui isa on kurjategija. Sealt „Arabella”-raamat areneski.

„Kunksmoori”-raamatuga oli jälle hoopis teine lugu. Mulle meeldib sõnaraamatuid sirvida, ja meie majja oli jõudnud Saareste sõnaraamat, mis on teatavasti väga rikkalik ja huvitav sõnaraamat. Sealt ma siis leidsin sõna — kunksmoor. See kuidagi nagu lõi kujutluse lahti, ja siis ma hakkasin kirjutama. Tavaliselt ma umbes tean, kuhu välja tahan jõuda, aga mis vahepeal juhtub, see kujuneb tegevusloogika ja karakteriloogika järgi. Vahel tekib ka ahvatlusi kõrvalteedele minna, aga sellest peab hoiduma. Liiga segaseks ei saa asju ajada.

H. R.: *Kas te arutate kellegagi oma pooleliolevaid töid?*

A. P.: Üldse mitte. Minu mees Eno Raud arutas meeeldi ja andis mulle lugeda oma pooleliolevaid asju, aga mina ei talu, et keegi avaldab arvamust veel enne, kui ma pole oma lugu lõpuni kirjutanudki. Ma ei suuda teha ka meeskonnatööd. Olin mõned aastad televisioonis laste- ja noortesaadete toimetuses toimetaja — televisioonitöö ongi ju üks suur rühmatöö. Mul oli seal ikka hirmus raske, esimesel võimalusel tulin ära. Sain tookord ühe suure raamatu tõlkida — see oli Kálmán Mikszáthi „Must linn”.

H. R.: *Te olete ungari keelest eesti keelde tõlkinud päris mitu raamatut. Kuidas te üldse ungari keele juurde jõudsite?*

A. P.: See haridus, mis me viiekümnnendatel Tartu ülikooli filoloogiateaduskonnas saime, ei olnud just see, mis praegu. Oli võimalus valida soome-ugri keeled, mida ma siis ka kasutasin. Sain päris hästi kätte soome keele. Seda on saanud siin Tallinnas elades, soomlastega suheldes, Soome televisiooni vaadates ja Soome raamatuid lugedes ka päris palju edasi arendada. Veel õppisin seal ungari keelt ja olengi tõlkinud ungari keelest mõned raamatud.

H. R.: *On need tõlketööd teid kirjanikuna ka kuidagi arendanud?*

A. P.: Võimalik, aga ma ei oska selle kohta midagi öelda. Tegelikult on muidugi oma teksti parem kirjutada. Kui sa tõlgid, siis pead, kas või nui neljaks, tõlkima mingi lause, mis on sulle ette antud. Aga kui sa oma teksti kirjutad, siis võid sedasama mõtet varieerida erinevate lausetega erineval kombel. Tehnilisest küljest on see palju kergem.

H. R.: *Kas raamatu kirjutamine on teie jaoks meeldiv protsess?*

A. P.: On küll. Muidu ma vist seda ei teeks. Lugemine ja kirjutamine on mulle kogu elu olnud minu viis elada vaimset elu.

H. R.: *Teie elus on olnud ka päris raskeid aegu. On kirjutamine teid nendel aegadel kuidagi aidanud?*

A. P.: On ikka. Kui mu mees oli seitseteist ja pool aastat halvatud ning vajas kogu aeg abi, siis oli kirjutamine ja lugemine nagu väike õhuauk.

H. R.: *Millal te kirjutada jõudsite?*

A. P.: Hommikul vara. Varem ma töötasin õhtuti, nagu väga paljud. Aga siis olin õhtuks nii tohutult väsinud, et ei suutnud enam midagi teha. Hakkasin hommikuti vara tõusma, kella kuue paiku. Natuke enne üheksat hakkas muu elu peale. Nii et sain paar tundi hommikul kirjatööd teha. See harjumus on mul nüüd jäänud, tõusen ikka vara üles. Tõsi, mitte enam kell kuus, vaid kell seitse.

H. R.: *Te kirjutate iga päev?*

A. P.: Ikka. Kas või väga natukene.

H. R.: *Olete suurema osa oma elust olnud vabakutseline?*

A. P.: Me olime mehega mõlemad vabakutselised. Eno Raua raamatuid tõlgiti päris palju ja me tulime oma eluga toime. Praegu ka.

H. R.: *Kuidas te üldiselt kriitikasse suhtute? On see abiks või pigem häirib?*

A. P.: Oleneb kriitikast. Olen saanud väga häid arvustusi, aga on olnud ka sellist kriitikat, et maa must. Näiteks minu noorsooraamat „Õhupall” sai rohke hävitava kriitika osaliseks, nii et Silvia Rannamaa ja Hilja Väli-põllu isegi kirjutasiid minu kaitseks artiklid. Aga üks ma olingi natuke naiivne, kui seda raamatut kirjutasin. Vastamisi on seatud indiviid ja kollektiiv, kusjuures kollektiivi hukkamõistu pälviv indiviid on sümpaatne pool. Siis on seal veel üks kommunistlik noor, kes kollektiivi otsusel peab hakkama peategelast ümber kasvatama. Seda vaest noormeest olen natuke irooniliselt kujutanud ja küllap seepärast kriitika nii karm oligi. Igatahes otsustasin, et noorsooraamatut ma enam ei kirjuta ja et noorsookirjandust polegi üldse vaja. Esimesest olen kinni pidanud, teise suhtes olen arvamust väheke muutnud.

H. R.: *Millist oma raamatut te ise kõige õnnestunumaks peate?*

A. P.: Ma ei oska öelda. Tavaliselt huvitab mind kõige rohkem see raamat, mida parajasti kirjutan. Aga mu raamatutest on kõige paremini vastu võetud „Kunksmoor ja kapten Trumm”, „Arabella, mereröövli tütar” ja „Paula elu”-seeria, ju on nad siis ka kõige paremini õnnestunud. Endale meeldivad veel „Presidendilood” ja „Ühes väikses veidras linnas”.

H. R.: *Missuguseid raamatuid te ise praegu kõige meelsamini loete?*

A. P.: Loen väga mitmesuguseid raamatuid. „Varraku” ja „Tänapäeva” väärtkirjanduse sarju jälgin hoolega. Meeldib Ljudmila Ulitskaja, viimati siis „Imaago”, mis möödunud aasta lõpus ilmus. Väga meeldis Yukio Mishima „Kuldne tempel”. Jaapani luule Rein Raua, Lauri Kitsniku, Kalju Kruusa tõlkes. Püüan silma peal hoida eesti ilukirjandusel — proosal, luulel, lastekirjandusel. Ulmet ei loe, kuid krimi- ja spiooniroomaane küll. Väga meeldib Indrek Hargla Melchiori-sari. Elan muuseas otse Melchiori naabruses, üle väljaku. Seega on ka tegevuspaiga jälgimine hästi huvitav.

H. R.: *Kuidas teile tundub, millises seisus eesti kirjandus praegu on?*

A. P.: Ta on just nagu mingis ülemineku ja ootuse ajas. Et äkki tuleb keegi. Või äkki keegi neist, kes on, kirjutab midagi suurt ja säravat. Ja küllap nii juhtubki.

H. R.: *Mis teile praegusel ajal kõige rohkem muret valmistab?*

A. P.: Murelikuks teeb see, et kui esimesel kahekümnel Eesti Vabariigi aastal ehitati eesti kultuur üles — eesti keel, eesti kirjandus, kunst, teadus, kõik. Selle varal, mis esimese kahekümne aasta jooksul suudeti korda saata, elati viiskümmend aastat, ikka eesti keeles ja eesti meeles. Ja nüüd on meil kahekümne aastaga vedru justkui maha käinud. Aset on võtnud labasus, mingi täiesti ebameeldiv mentaliteet. Mitte kultuuriinimeste hulgas, aga rahva hulgas paraku küll.

Minu emal ei olnud gümnaasiumiharidust, ta oli selle üle õnnetu. Isa lõpetas õhtukeskkooli suhteliselt vana mehena. Mõlemad pürgisid väga hariduse poole ja neil oli tõeliselt raske mulle haridust anda, aga nad aitasid mind ja ma olen neile selle eest lõpmata tänulik.

Mäletan oma lapsepõlvest üht jalutuskäiku, kui mu ema ja kohaliku konsaabli abikaasa arutasid Tagore'i „Gitandžalit” Uku Masingu tõlkes, mis oli just äsja ilmunud ja maaraamatukokku jõudnud. See, mis nüüd raamatukogude üle arutlemisel on ilmnunud, on mulle olnud tohutu löök, sest ma olin nii raamatukogu-usus kasvanud. Eriti jahmatas toon, mida tarvitati.

Olengi hakanud mõtlema, et demokraatia — midagi paremat me ei oska ju välja mõelda, ja nii see paraku ongi —, demokraatia tähendab kultuurile keskpärasust või isegi suundumust allapoole keskpärasust. Demokraatlik kultuur ei saa olla elitaarne kultuur. See on see, mis mind tegelikult masendab. Demokraatia on ka raamatukogude probleem. Ma saan väga hästi aru, et inimestel on mõnus lugeda raamatuid, mida minu lapsepõlves sopakateks nimetati, olen neid elus ka ise lugenud. Väsinud inimesele võivad nad tõepoolest pakkuda päeva helgema hetke. Aga selles on midagi väga kurba.

Ja tõeliselt õudne on pime öelus ja maniakaalne viha mis tahes anonüüm-

setes avaldustes. Netikommentaaries, raadiosaadete *vox populi* lõikudes. Meelde tulevad okupatsioonide aegsed salakaebajad.

H. R.: *Mis teile praegu kõige rohkem rõõmu valmistab?*

A. P.: Lapsed ja lapselapsed. Pikad jutuajamised vanema pojaga, kauged reisid koos noorema poja perega, viimati Jaapanis. Tihe kontakt tütreaga. Ja muidugi raamatud, filmid, muusika.

H. R.: *Kas te vaatate palju filme?*

A. P.: Kuidas kunagi. Hiljuti vaadatutest meeldis „Artist”. „Kuninga kõne”. Huvitav oli Ralph Fiennesi „Coriolanus”. Seal logiseb nii mõndagi, kuid on väga häid kohti. Üldiselt mulle meeldivadki briti filmid. Käin hea meelega kinos, ma elan kahe suure ja ühe väikese kino läheduses.

Aeg-ajalt vaatan DVD-lt „Casablancat”, sellel on mu jaoks mingi võlu.

H. R.: *„Matlena teekonnas” te kirjutate, et inimene lihtsalt on ja mingit mõtet pole siin vaja otsida.*

A. P.: Ega vist ei olegi. Ma arvan, et elu mõte ongi elu kestmine. Lõime-tishoole, inimese seisukohalt. Ka kirjanduses — elu kestmine on vist siingi ikka üks juhtmotive.

H. R.: *Kas te elus usute õnnelikke lõppe?*

A. P.: Mulle meeldiks õnnelikud lõpud. Aga kus on see inimese elu lõpp?

Pean ütlema, et minu elu on küll kogu aeg paremaks läinud, elu-olu mõttes lihtsamaks ja mugavamaks. Olin neljateistkümnenaastane, kui kodunt ära tulin, tulin linna kooli. Suviti olin muidugi kodus, aga põhiliselt olin ma siis ikkagi juba kodunt lahkunud. Ja kui ma nüüd mõtlen tagasi kõigele sellele, kus ma olen elanud ja olnud... Näiteks Tartus, ühiselamus, see oli 1950—1955, oli kohutavalt külm. Täitsa raske oli, ja mul oli üks suur unistus — et saaksin kord vannitoa, kus on soe vesi sees. Ja ma olengi selle saanud! Selles mõttes on ju kergemaks läinud. Ja muidugi arvutid, mis töö hõlpsamaks teevad. Ja internet — sa ei pea enam mingisugust elektriarvet minema kuskile maksma ja sabas seisma, vaid saad kõik kodus ära teha.

Aga ega ma ei tea, kui kaugelt niisugune eluolustikuline kergemaks muutumine minna saab. Lõpmatuseni ju mitte, ja ega see hea ei olekski. Ei taha, et kirjaoskus ära kaoks.

Aeg-ajalt hiilib suur masendus ligi — kõik on hästi, ometi on kuidagi ängistav ja raske olla.

Tore on ka see, et pikad vahemaad on muutunud lühikeseks. Umbes ööpäevaga jõuad teisele poole maakera. Nõukaajal oleksime kõik ju nii väga tahtnud reisida. Nüüd on see võimalik.